

Volop voorjaar in de Drentse

Hans Dekker en Ben Hoentjen*

Drenthe bestond in het midden van de 19e eeuw voor 65% uit heide, zandverstuivingen en hoogveen. De rest van het oppervlak van onze provincie buiten de kleine dorpen en bescheiden steden was in gebruik als akker of grasland. Bos was er haast niet. Alleen rond de essen, in enkele beekdalen én op landgoederen was bos van enige omvang te vinden, alles bij elkaar ongeveer 3250 ha. Als je de kaart van Drenthe uit die tijd bekijkt, blijkt dat landgoederen met bossen vooral voorkwamen aan de randen van de provincie. Denk aan Dickninge en De Havixhorst aan de Reest, en Lemferdinge, Mensinge en Vennebroek aan de noordkant van onze provincie.

> Landgoed Overcinsel Assen

Bossen bij landhuizen en havezaten hadden vooral een esthetische functie. Bovendien verdiende de eigenaar er ook geld mee. Hout was schaars en duur. Hoe dichterbij het voorname huis, hoe belangrijker de sierfunctie. Tijdens het flaneren door het landgoedpark wilden de wandelaars graag verrast worden door mooie doorkijkjes op het huis, de gazons en op waterpartijen. Paden waren – vooral in de tijd dat de Engelse landschapsstijl in zwang kwam – vaak met grote slingers aangelegd. Daarnaast zijn nu nog steeds goede voorbeelden te vinden van sterrenbossen, waarvan de paden vanuit een open plek naar alle kanten uitstralen. Bossen met de naam Sterrenbos vind je bij Frederiksoord, bij Eelde, landgoed Mensinge in Roden en het Kortewegbos bij het Hijkerveld.

Zomereik is de meest voorkomende boomsoort in landgoedbossen. Maar vanwege de esthetische functie plantte men bij de aanleg ook tal van andere boomsoorten, vooral in de directe omgeving van het landhuis. Bekend zijn Paardenkastanje, Haagbeuk, Noordse esdoorn en Taxus. Beuken vormden statige lanen, terwijl rode beuken ook vaak een prominente plaats kregen als vrijstaande boom.

Foto's: Hans Dekker

Kenmerkend zijn ook de bosschages met Rododendrons, die een onmisbaar onderdeel vormen in veel landgoedparken en -bossen.

Stinsenflora

In het voorjaar, voor het blad aan de bomen komt, zijn landgoedparken op hun mooist. Dat komt door de uitbundige bloei van een scala aan bijzondere plantensoorten, die gazons, borders en

bosranden opvrolijken. Het gaat dan in veel gevallen om de zogenaamde stinsenplanten. De meeste van deze soorten komen oorspronkelijk uit Midden- en Zuid-Europese gebergtebossen en stellen hoge eisen aan de bosbodem. Landgoedbeheerders in vroegere tijden importeerden deze mooi bloeiende planten om hun parken te verfraaien. Sommige van deze soorten groeien van nature helemaal niet zo ver over onze

landgoedbossen

landsgrens, zoals Holwortel en Gele anemoon die al voorkomen in de hellingbossen van het Teutoburgerwoud. Overigens is het woord 'stinsenflora' afkomstig van het Friese 'stins', de steenhuisen van de Friese landadel. Ook deze 'heren van naam' vonden het blijkbaar prettig om deze kleurige voorjaarsbloeiers rond hun adellijke huizen uit te planten. Uit de verspreiding van een twintigtal soorten in Drenthe komen de landgoederen met een rijke stinsenflora duidelijk naar voren. Het aardige is, dat nergens dezelfde soortencombinatie voorkomt.

Dickninge

Dat ze zich in Drentse landgoedbossen kunnen handhaven en zelfs uitbreiden, is te danken aan intensieve bodembe-

werking en verrijking van de grond met kalk en organisch materiaal vóór de aanleg van het bos. Waarschijnlijk de mooiste plek om de Drentse stinsenflora in al haar uitbundigheid te ervaren, is te vinden op landgoed Dickninge bij De Wijk, waar onder andere Holwortel en Italiaanse aronskelk groeien. Via een korte wandeling om het huis en langs de slingerende Reest kun je je verbazen over miljoenen rood en wit bloeiende Holwortels, die dicht oengepakt de bosbodem sieren. Maar er zijn meer plekken in Drenthe waar stinsenflora te bewonderen valt. Bij het huis Mensinge bij Roden bijvoorbeeld, waar Lenteklokje en Daslook prachtig bloeien. Ook op de landgoederen De Braak en Oosterbroek bij Paterswolde is van alles te zien, zoals Vingerhelmbloem en

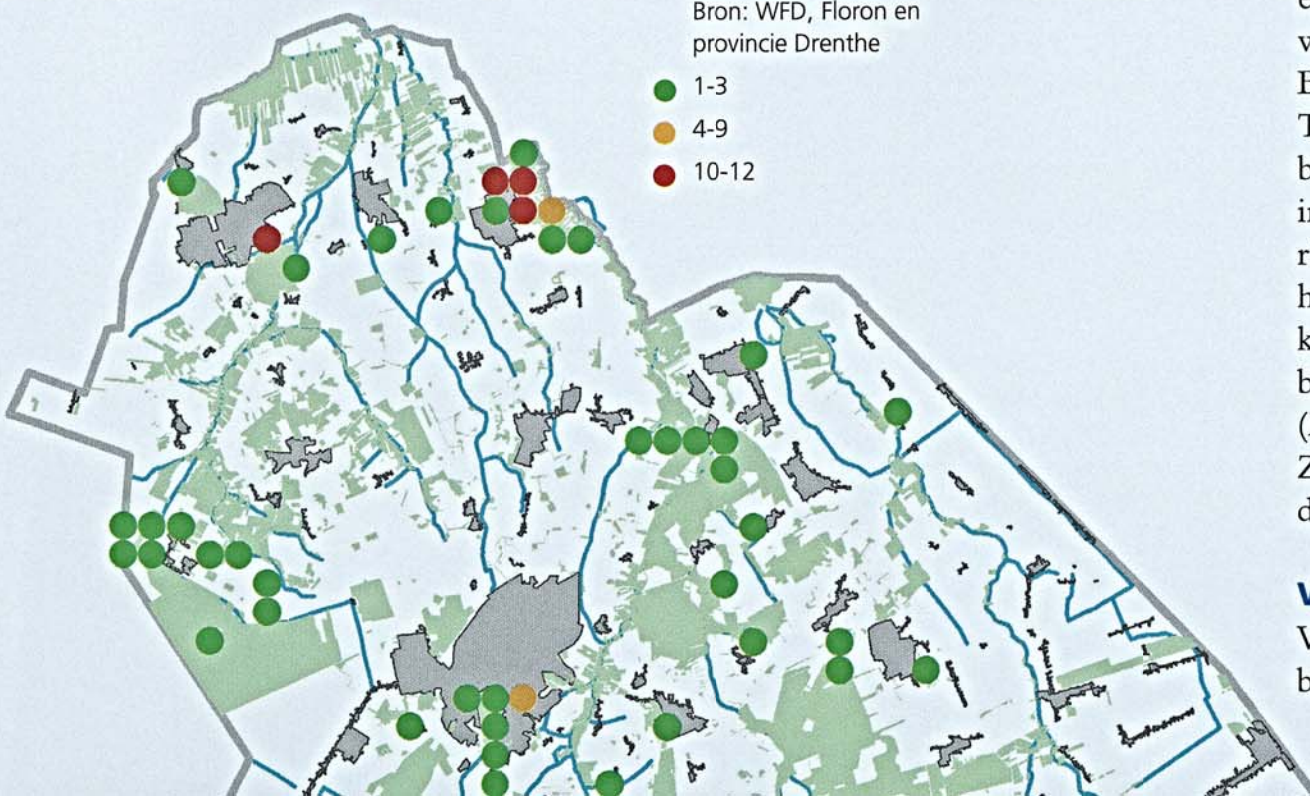
Turkse lelie

Holwortel

Verspreiding van
stinsenplanten
in Noord-Drenthe.
Bron: WFD, Floron en
provincie Drenthe

- 1-3
- 4-9
- 10-12

Donkere ooievaarsbek. Op het landgoed Lemferdinge, ook in Paterswolde, groeit de zeldzame Bostulp. In hartje Assen trekt landgoed Overcingel elk voorjaar veel bekijks door het weelderige tapijt van Krokussen en Bosanemonen. Ook bloeit hier de Turkse lelie. Sommige typische Drentse bossoorten voelen zich uitstekend thuis in het stinsenmilieu. Witte bosklaverzuuring, Grote muur, Bosanemoon en een heel algemene soort als Speenkruid kom je er vaak tegen. Ook de vroegbloeiende bolgewassen Schedegeelster (Mensinge) en Bosgeelster (Laarwoud, Zuidlaren en Lemferdinge) zijn te vinden op de landgoederen.

Voedselrijk bos

Verder van de landhuizen af hebben de bossen een natuurlijker karakter, maar

Foto: Albert Henckel

Boomklever

de Werkgroep Avifauna Drenthe in 2005 kwam de schatting van de populatie al op meer dan 2500 paren uit! Bovendien bleek deze voorheen als echte loofhoutbewoner beschouwde soort zich inmiddels ook in oude Larix- en Grove dennenbossen thuis te voelen. Ook voor de Bosuil, de Kleine bonte specht, Glanskop en Appelvink zijn de landgoedbossen belangrijke voorposten geweest voor hun uitbreiding binnen Drenthe.

Kortom, in het voorjaar is er van alles te zien en te horen op onze landgoederen. De beste tijd om landgoederen te bezoeken is vanaf half maart tot en met half mei. Daarna zijn de boomkronen weer gesloten en is het gedaan met de kleurige pracht van het landgoedbos.

meestal wel met een voedselrijke inslag. Zo is in de struiklaag vaak Gewone vlier te vinden. Soorten van voedselrijke bosranden zoals Zevenblad, Fluitenkruid, Robertskruid en Geel nagelkruid domineren de kruidlaag geregeld. Vooral in de omgeving van Lieveren is een aantal jaren geleden een verwant van deze laatste soort als nieuwkomer gesignaleerd: Groot nagelkruid, die met regelmaat langs de paden is aan te treffen in bijvoorbeeld het Sterrenbos en het Mensingebos. Ook in het Asserbos is deze soort al opgedoken. Andere karakteristieke plantensoorten van landgoedbossen zijn Look-zonder-look, Stinkende gouwe en Klein springzaad. De landgoedbossen zijn ook het domein van een schare aan vogels die

kenmerkend zijn voor oude bossen. Wie op een mooie vroege voorjaarsmorgen een ronde maakt langs de bloemenzee op de bosbodem, krijgt daarbij begeleiding van een uitbundig vogelkoor. Daarin laat de Boomklever zich vaak luidruchtig gelden. Tot begin jaren tachtig van de vorige eeuw waren deze kleurrijke druktemakers alleen in een paar oude landgoedbossen in Noordwest en Zuidwest Drenthe te bewonderen. Met het ouder worden van bossen dieper Drenthe in, vond de Boomklever steeds meer geschikte bosopstanden om succesvol te broeden. Het aantal broedparen was omstreeks 1995 gegroeid tot rond 250. Bij de speciaal op deze 'blauwspecht' gerichte inventarisatie door

** H. Dekker en B.J. Hoentjen werken bij de Provincie Drenthe en waren betrokken bij de totstandkoming van het boek *Natuur in Drenthe*.*

In *Natuur in Drenthe* verschenen in 2010, zijn de actuele natuurwaarden in Drenthe en de ontwikkelingen daarin in beeld gebracht. Van deze uitgave van de Provincie Drenthe is nog een beperkt aantal exemplaren beschikbaar (prijs per boek € 15,-), te bestellen per email postbusROMN@drenthe.nl, onder vermelding van *Natuur in Drenthe* en het verzendadres.

Literatuur:

Drewes, R., H. Olk en H. Steendam (2006): Boomklever *Sitta europaea*, Drentse vogel van het jaar 2005. *Drentse Vogels* 20: 62-75.
 Van den Brink, H. van den, A. van Dijk, B. van Os en P. Venema (1996): Broedvogels van Drenthe. Van Gorcum en Comp. Assen.
 Werkgroep Florakartering Drenthe (1999): Atlas van de Drentse flora. Uitgave in samenwerking met Provincie Drenthe. Schuyt & Co, Haarlem.